

Právní nauka

PRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

Pojem odpovědnosti

-nutnost nést důsledky za nějaké jednání nebo opominutí popř. zákonem kvalifikovanou událost

-pojítka mezi určitými právními skutečnostmi a mezi právními následky, které nepříznivě postihují odpovědnou osobu

Dělení podle způsobu vzniku

- subjektivní
- objektivní

© Alice Neugebauerová, 2009

Dělení podle charakteru právních následků:

- soukromoprávní
- trestní
- správněprávní
- ústavní
- mezinárodně právní

Funkce odpovědnosti

A. Preventivně výchovná funkce

spočívá v opatřeních, která mají zabránit subjektům v porušování povinností

- a) generální prevence
- b) individuální prevence

B. Následné působení právní odpovědnosti

- **uhrazovací funkce** - restituce - obnovení původního stavu, reparace - (náhrada) vzniklé újmy, obvykle v penězích. Jde především o ochranu osoby postižené negativními následky vzniklé situace jejich přenesením na osobu, která je za situaci odpovědná.
- **satisfakce** - (zadostiučinění) je účelná především tam, kde restituce ani reparace není dost dobře možná nebo vyčíslitelná, nebo se nejeví jako dostačující. (materiální satisfakce, omluva, peněžité plnění)
- **represe** - postih odpovědného subjektu, tedy nepříznivý zásah do jeho majetkové nebo osobní sféry nad rámec kompenzace (např. uložení trestu v trestním řízení nebo uložení pokuty ve správním řízení)

Předpoklady vzniku odpovědnosti

- protiprávní jednání
- následek (škoda),
- příčinná souvislost,
- zavinění

Odpovědnost založená na principu zavinění – **subjektivní odpovědnost.**
Odpovědnost bez zřetele na zavinění – **objektivní odpovědnost**

I. Protiprávní jednání

Protiprávní jednání

- a) Porušení zákona (zaviněné porušení zákona)
- b) Porušení smluvní povinnosti (odpovídá i bez zavinění)
- c) Porušení zásad dobrých mravů

Zákonem kvalifikovaná událost, která vyvolává škodu, je při určité objektivní nebezpečné činnosti dostatečným právním důvodem vzniku odpovědnosti

Okolnosti vylučující protiprávnost

Nutná obrana

Existence hrozícího či trvajících protiprávního útoku

- Útok – úmyslné počínání jiného subjektu
- Protiprávní – odporuje objektivnímu právu
- Bezprostředně hrozí nebo trvá

To neplatí

- je-li zjevné, že napadenému hrozí ujma jen nepatrná
- obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvrácením škody

Krajní nouze

Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila,

➤ **Při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení myslí toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.**

II. Škoda (následek)

Škoda (následek) je újma na jmění

- Skutečná škoda – zmenšení, snížení nebo jiné znehodnocení již existujícího majetku
- Ušlý zisk – v důsledku škodné události nedošlo k rozmnožení (zvětšení) majetku
- majetková újma
Uvedením do předešlého stavu
Zaplacením peněžité částky
- nemajetková újma
přiměřené zadostiučinění náhradu v penězích. Jiná forma zadostiučinění (např. omluva) může být poskytnuta pouze, pokud jsou pro to dostatečně důvody

II. Škoda – výše náhrady škody

kromě obvykle ceny věci, kterou má v době poškození, musí být zohledněny i účelně vynaložené náklady, které musely být k obnovení funkčnosti věci vynaloženy

Účastníci závazků se mohou dohodnout na **vyloučení či omezení povinnosti** k náhradě újmy. Dohodou nelze vyloučit či omezit povinnosti k náhradě újmy na přirozených právech, na škodě způsobené úmyslně nebo omezení práva slabší strany

Věc zvláštní obliby - pokud někdo tuto věc jinému svévolně či škodolibě poškodí, může soud nově určit výši náhrady nejenom dle tržní hodnoty věci, ale i dle osobního významu, který jí poškozený přikládá (věc zvláštní obliby)

Snížení náhrady škody - z důvodů zvláštního zřetele hodných soud náhradu škody přiměřeně sníží. Vezme přitom zřetel zejména na to, jak ke škodě došlo, k osobním a majetkovým poměrům člověka, který škodu způsobil a i k poměrům poškozeného. Náhradu nelze snížit, byla-li škoda způsobena úmyslně.

III. Příčinná souvislost

Vztah mezi protiprávním úkonem (nebo kvalifikovanou škodnou událostí) a následkem (škodou)

teorie podmínky

příčinná souvislost mezi událostí a následkem existuje tehdy, jestliže by následek nenastal, pokud by k události nedošlo. Je-li takovýchto událostí více, jsou z hlediska příčinné souvislosti všechny rovnocenné, ekvivalentní; žádná z nich není považována za významnější než ostatní. Lze použít s přihlédnutím např. k protiprávnosti, zavinění

teorie adekvátní příčinnosti

je právně relevantní příčinou nějakého následku pouze taková událost, která nejen že je jeho podmínkou ve výše uvedeném smyslu, ale má také zpravidla při obvyklém chodu věcí takový či podobný následek. Pomůckou při určování příčinné souvislosti podle této teorie může být předvídatelnost následku pro objektivního pozorovatele

IV. Zavinění

Zavinění je jedinou podmínkou odpovědnosti, která je posuzována subjektivně.

Je to vnitřní, psychický vztah osoby k ostatním podmínkám její odpovědnosti, tedy jednání, protiprávnosti, případně následku a příčinné souvislosti.

Pro určení existence a popř. formy zavinění je významné to, zda osoba věděla (rozeznávala, předvídala), že dochází, resp. že může dojít k naplnění té které podmínky vzniku odpovědnosti (prvek *vědění*), a dále zda chtěla, aby k tomu došlo, popř. zda s tím byla srozuměna (prvek *volní*).

Míra a způsob naplnění jednotlivých zde uvedených podmínek má význam pro určení, zda odpovědnost vznikla, a také často pro určení rozsahu následků

IV. Zavinění

Úmyslné zavinění

představuje situace, kdy jednatel věděl, že svým jednáním může naplnit podmínky vzniku odpovědnosti a jednal tak proto, že tuto situaci vyvolat chtěl (tzv. úmysl přímý) *nebo že se vznikem této situace byl srozuměn (úmysl nepřímý).*

Nedbalost

znamená, že odpovědná osoba sice podmínky odpovědnosti naplnit nechtěla (ani s tím nebyla srozuměna), nicméně o možnosti jejich naplnění věděla (nedbalost vědomá) nebo sice nevěděla, ale vědět měla a mohla (nedbalost nevědomá).

Soukromoprávní odpovědnost

Škoda na převzaté věci

Každý, kdo od jiného převzal věc, která má být předmětem jeho závazku, nahradí její poškození, ztrátu nebo zničení, neprokáže-li, že by ke škodě došlo i jinak.

Škoda na odložené věci

Je-li s provozováním nějaké činnosti zpravidla spojeno odkládání věcí a byla-li věc odložena na místě k tomu určeném nebo na místě, kam se takové věci obvykle ukládají, nahradí provozovatel poškození, ztrátu nebo zničení věci tomu, kdo ji odložil, popřípadě vlastníku věci.

Škoda na vnesené věci

Kdo provozuje pravidelně ubytovací služby, nahradí škodu na věci, kterou ubytovaný vnesl do prostor vyhrazených k ubytování nebo k uložení věcí, popřípadě na věci, která tam byla pro ubytovaného vnesena.

Náhrada při poranění zvířete - škůdce musí nahradit všechny účelně vynaložené náklady spojeně s péčí o zraněné zvířete, a to i tehdy, když podstatně převyšují cenu zvířete. Náklady nesmí být však vyšší, než jaké by vynaložil rozumný chovatel v postavení poškozeného

Škoda způsobená zvířetem

Způsobí-li škodu zvíře, nahradí ji jeho vlastník, ať již bylo pod jeho dohledem anebo se zatoulalo nebo uprchlo

Škoda způsobené informací nebo radou

Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, nahradí škodu, způsobí-li ji neúplnou nebo nesprávnou informací nebo škodlivou radou danou za odměnu v záležitosti svého vědění nebo dovednosti.

Škoda způsobená provozní činností

Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu. Povinnosti se zproští, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

Škoda způsobena provozem zvláště nebezpečným

Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; povinnosti se zproští, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby

Trestní odpovědnost

- má působit především preventivně
- uplatňuje se výhradně na principu zavinění
- většina trestných činů vyžaduje zavinění úmyslné, u některých postačí nedbalost;
- orgány činné v trestním řízení musí vždy prokazovat (platí presumpce nevinny).
- trestněprávní normy obsahují přesné popisy skutkových podstat jednotlivých trestných činů a dalších okolností ovlivňujících vznik trestní odpovědnosti
- důsledkem trestní odpovědnosti je právo (a povinnost) státu uložit pachateli trest a povinnost pachatele vykonání tohoto trestu strpět.
- TrZ obsahuje úplný seznam trestů, které je možné takto uložit.
- kromě trestů upravuje trestní právo také ukládání tzv. **ochranných opatření** (ochranné léčení, ochranná výchova, zabránění věci). Tato opatření mají charakter individuální prevence

Správněprávní odpovědnost

Přestupek

- má podobnou funkci a podobný charakter jako odpovědnost trestní.
- uplatňuje se zde zásada subjektivní odpovědnosti s presumcí nevinny.
- hlavní rozdíl je naléhavosti takto chráněných právních statků a v intenzitě uplatňovaných sankcí. Menší míra společenské nebezpečnosti
- Sankce jsou ukládány správními orgány a jsou zásadně přezkoumatelné soudem.

Jiné správní delikty

mohou kromě fyzických osob dopustit i osoby právnické. Některé z těchto “deliktů” jsou kromě toho stíhány bez ohledu na zavinění, tedy na principech objektivní odpovědnosti.

Bezdůvodné obohacení

- Bezdůvodné obohacení - majetkový prospěch bez spravedlivého důvodu
- Ten, kdo se bezdůvodně obohatil, by měl ochuzenému veškerý majetkový prospěch vrátit
- Poctivy obohaceny musí vrátit prospěch pouze do té výše, v jaké jeho obohacení trvá v době, kdy ho o vracení požádá ochuzený.